

**BOSNA I HERCEGOVINA
FEDERACIJA BOSNE I HERCEGOVINE
FEDERALNO MINISTARSTVO ENERGIJE, RUDARSTVA I INDUSTRIJE**

INFORMACIJA

**o donošenju Smjernica za smanjenje potrošnje energije i
energenata u Federaciji Bosne i Hercegovine**

Mostar, august 2022. godine

1. UVOD

Smjernice za smanjenje potrošnje energije i energenata u Federaciji Bosne i Hercegovine donose se po uzoru na paket dokumenata Evropske komisije od 20. jula 2022. o uštedama gasa u mogućim kriznim situacijama u snabdijevanju te plana REPowerEU objavljenog 18. maja 2022. godine.

Bosna i Hercegovina, zemlje u okruženju, Evropska unija (EU), kao i mnoge druge regije u svijetu, tokom protekle 2021. godine i ove godine, suočavaju su se s naglim porastom cijena energenata. To je razlog za veliku zabrinutost građana, privrede, vlada i drugih institucija. Porast cijena podstaknut je povećanom globalnom potražnjom za energijom, u kontekstu privrednog oporavka i izlaska iz krize uzrokovane pandemijom virusa COVID-19, kao i ratom u Ukrajini. Domaćinstva i kompanije suočavaju se s povećanjem troškova za energiju i energente kada su mnogi pogođeni gubitkom prihoda zbog pandemije. Dodatno, ugrožava se povjerenje i podrška energetske tranziciji, koja je nužna ne samo kako bi se spriječile katastrofalne posljedice klimatskih promjena, nego i kako bi se smanjila osjetljivost na nepredvidivost cijena fosilnih goriva, prije svega nafte i gasa.

U ovom trenutku za Federaciju Bosne i Hercegovine je ipak najveći problem cijena gasa koja će najvjerojatnije pratiti cijenu na berzama, što po nekim projekcijama znači značajno poskupljenje.

Na tržištu električne energije, prirodnog gasa, naftnih derivata i uglja evidentan je porast cijena, što dodatno otežava situaciju, posebno uzimajući u obzir to da je Federacija Bosne i Hercegovine 100% zavisna od uvoza nafte i gasa.

Ne treba zaboraviti ni duži period u kojem je potrebno djelovati kako se slične situacije ne bi ponovile pa zajedno sa smjernicama za uštede u kratkom roku, koje su u ovom trenutku izuzetno važne, dalje aktivnosti moraju ići prema osnaživanju sistema snabdijevanja, transporta i proizvodnje energije. Diversifikacija izvora i sigurnost snabdijevanja predstavljaju ključne prioritete, kako bi se izbjegla energetska kriza i obezbijedio nesmetan rad privrede i građana u cjelini. Evropska komisija će ujedno ubrzati rad na diversifikaciji snabdijevanja (pravaca i izvora), tako da i Bosna i Hercegovina/Federacija Bosne i Hercegovine treba težiti diversifikaciji izvora i pravaca snabdijevanja.

Kao odgovor na poteškoće i poremećaje na globalnom energetskom tržištu uzrokovane ratom u Ukrajini, Evropska komisija predstavila je plan REPowerEU koji takođe naglasak stavlja na energijsku efikasnost, proizvodnju čiste energije i diversifikaciju snabdijevanja energijom.

Za Bosnu i Hercegovinu/Federaciju Bosne i Hercegovine je od izuzetne važnosti da se ubrza postupak izdavanja dozvola za izgradnju velikih prekograničnih projekata jer je važno osigurati brz postupak izdavanja dozvola za izgradnju velikih infrastrukturnih, prekograničnih objekata, a takođe daje mogućnosti finansiranja i povoljniji regulatorni tretman projektima.

Realno ambiciozno kreiran Nacionalni energetske i klimatske plan (NECP BiH) koji će sastojati od dva entitetska energetske i klimatske plana (ECP), a iza čega bi uslijedila pojačana implementacija istog, ključni su za postizanje ciljeva REPowerEU. NECP/ECP-ovi imaju ključnu ulogu u jačanju povjerenja investitora i predvidljivosti ulaganja. Oni pružaju dobar okvir za planiranje i podsticanje smanjenja upotrebe fosilnih goriva.

Kantoni/općine/gradovi igraju vodeću ulogu u razvoju mjera za uštedu energije

prilagođenih njihovom lokalnom kontekstu, putem imenovanih energijskih saradnika, energijskih menadžera i energijskih koordinatora, a sve u skladu sa Pravilnikom o Informacionom sistemu energijske efikasnosti u Federaciji Bosne i Hercegovine („Službene novine Federacije BiH“, broj: 2/19). Oni bi trebali pokrenuti programe podizanja svijesti i informacija i podrške, energetske revizije i planove upravljanja energijom i osigurati angažman građana.

2. ZAŠTO EFIKASNO KORISTITI ENERGIJU

Energijska efikasnost, odnosno pametna potrošnja energije, podrazumijeva ponašanje odnosno navike, procedure i tehnička rješenja kojima će se smanjiti nepotrebna potrošnja, a istovremeno osigurati željeni životni i radni uslovi. Primjena načela energijske efikasnosti smanjuje račune svih građana, poduzetništva, javnih usluga i servisa te čini našu zemlju otpornijom na energetske poremećaje. Zbog navedenih činjenica skoro je pa izvjesno da će u narednom periodu doći do povećanja cijena energenata izazvanih poremećajima na svjetskom tržištu što će posljedično uticati na domaćinstva i sve privredne sektore, od uslužnih djelatnosti do industrijske proizvodnje, od poljoprivrede do transporta. Rastuće cijene energije i energenata će imati značajan uticaj na domaćinstva (pogotovo ona ranjiva, u riziku od energetske siromaštva), mikropreduzeća, mala i srednja preduzeća, te energetske intenzivne industrije i zahtjevaće pronalaženje rješenja kojima će se cjenovni šok ublažiti.

Srednjoročna rješenja zahtijevaju investicije u nove tehnologije koje zbog rastućih cijena i rizika postaju sve isplativije i potrebnije, dok ***neposredna kratkoročna rješenja svakako treba tražiti u korekciji ponašanja, vlastitog i poslovnog, vezanog za potrošnju energije.***

Zbog toga, prvi korak i vlastiti doprinos svakog pojedinca u prevladavanju ove energetske krize leži u provođenju jednostavnih aktivnosti i korekcijama ponašanja, kojima će se energija efikasnije koristiti i izbjeći nužnost provođenja drastičnih mjera poput uskraćivanja snabdijevanja energijom. Uštedama nepotrebno potrošene energije i ubrzanim provođenjem mjera energijske efikasnosti doći će do smanjenja razmjera nestašica gasa kod poremećaja lanaca snabdijevanja iz Rusije. Te uštede su jedan od veoma bitnih elemenata za sprečavanje dalje nestabilnosti, a u srednjem i dugom roku doprinijet će dodatnoj stabilizaciji cijena energije.

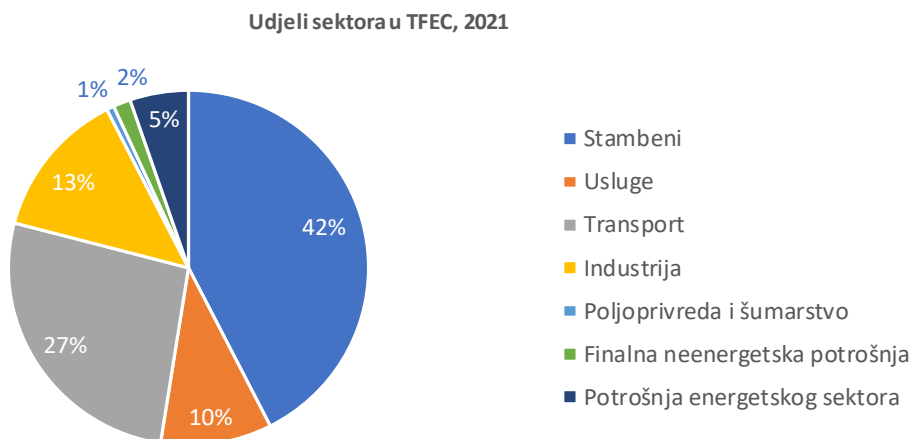
Uštede su najbrži i najjeftiniji način rješavanja trenutne energetske krize. Smanjenje potrošnje energije kratkoročno i dugoročno smanjuje visoke račune za energiju domaćinstava i kompanija i smanjuje uvoz ruskih fosilnih goriva. Smanjenje potrošnje energije kroz veću efikasnost vitalna je komponenta tranzicije čiste energije koja povećava otpornost ekonomije i štiti njenu konkurentnost od visokih cijena fosilnih goriva.

Ušteda energije predstavlja dvosmjerni pristup: ***jačanje strukturnih promjena sa srednjoročnim i dugoročnim mjerama energijske efikasnosti i postizanje trenutnih ušteda energije kroz promjene ponašanja.***

Pametnom potrošnjom energije povećat će se zalihe energenata u kritičnim mjesecima te prevladati period tranzicije u kojem će se intenzivno provoditi tehničke mjere energijske efikasnosti, kojima će se smanjiti energetska zavisnost i u što većoj mjeri dekarbonizovati nacionalna privreda. No, za ovakve mjere potrebna su ulaganja i vrijeme

za implementaciju, pa se smanjenje potrošnje energije sada, u kratkom roku, treba tražiti u **promjeni našeg ponašanja**.

U Bosni i Hercegovini najveći sektor potrošnje je stambeni sektor. Stambeni sektor, odnosno njihovi korisnici odgovorni su za oko 42% ukupne neposredne potrošnje energije. Iako potrošnja energije u stambenom sektoru najviše zavisi od karakteristika stambenog objekta (oblik i konstrukcioni materijali), energetske sastava u njemu (sistem grijanja, hlađenja, ventilacije, električnih uređaja i rasvjete koja se u njemu koriste) i od klimatskih uslova podneblja na kojem se nalazi, na tu potrošnju značajno utiče i ponašanje, te navike stanara odnosno korisnika stambenog objekta.

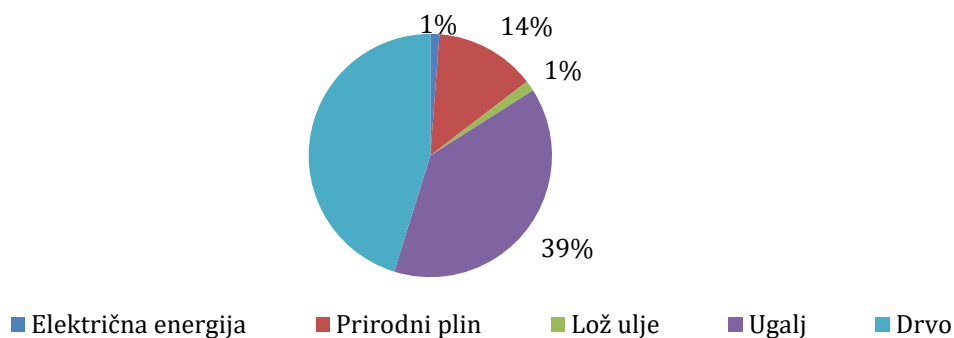

Slika 1. Udjeli sektora u TFEC ;
(Izvor: Nacrt Akcionog plana za energetska efikasnost u Bosni i Hercegovini za period 2019-2021.)

Najviše energije u stambenom sektoru se troši na zagrijavanje prostora te na pripremu potrošne tople vode (PTV). Na ove potrebe odlazi čak oko 80 % ukupne potrošnje energije stambenog sektora, dok preostalih 20 % odlazi na potrošnju električne energije za rasvjetu, uređaje za domaćinstvo i različite elektronske uređaje koji se koriste u domaćinstvu.

Kod pretežno etažnog/vlastitog centralnog grijanja domaćinstava u Federaciji Bosni i Hercegovini dominantna je zastupljenost ogrijevnog drveta i uglja, a lož ulje, ostali derivati nafte i električna energija su neznatno zastupljeni. Primjetna je zastupljenost prirodnog gasa od 14%.

Kada je u pitanju zagrijavanje domaćinstava putem sistema daljinskog grijanja, najzastupljeniji energent je prirodni gas, zatim ugalj, a najmanje je zastupljeno drvo.

Nakon stambenog sektora, sektor koji je takođe visoko energetske zavisan o uvoznim energentima je transport, koji je u Federaciji Bosne i Hercegovine odgovoran za oko jednu četvrtinu neposredne potrošnje energije te se u cestovnom dijelu gotovo u potpunosti oslanja na naftne derivate.

Imajući u vidu navedeno, te primarne ciljeve smanjenja zavisnosti o uvozu prirodnog gasa iz Rusije, ključni sektori u kojima se mogu ostvariti najznačajnije uštede u kratkom roku su:

1. Grijanje i hlađenje u (posebno u domaćinstvima, ali i uslužnom sektoru);
2. Uštede u sektoru prometa i mobilnosti;
3. Optimizacija proizvodnih procesa u preduzetništvu i industrijskim sektorima.

Kako bi se ostvarili ciljevi ušteta energije, države članice EU uvode mjere koje se mogu podijeliti na: ***mjere informisanja i mjere podsticaja i podrške.***

Potpisivanjem Sofijske deklaracije, Bosna i Hercegovina se između ostalog, obavezala da će zajedno s EU-om raditi na postizanju cilja za ugljično neutralni kontinent do 2050. godine, uvođenjem stroge klimatske politike i reformom energetske i transportnog sektora.

Mjerama informisanja osiguraće se podizanje svijesti o potrebi efikasnog korištenja energije i razumijevanje različitih potrošača energije za potrebom provođenja mjera ušteta. Pokazaće se važnost ličnog doprinosa u ublažavanju posljedica energetske krize i kako to utiče na smanjivanje računa za energiju. ***Promjenama ponašanja građana potražnja za energentima mogla bi se smanjiti i za više od 5 %.***

Mjere podsticaja i podrške usmjeriće se na smanjenje finansijskog troška provođenja mjera energetske efikasnosti, kojima će se osigurati kako smanjenje potreba za energijom, tako i prelazak na obnovljive izvore energije, čime će se dugoročno poboljšati energetska sigurnost i smanjiti rizici od potencijalnih budućih poremećaja na energetske tržištu